

Det digitale bok-Norge

06.06.2012 | Den norske Forleggerforening | Den norske Bokhandlerforening

Bakgrunn

Etter avtale med det offentlig nedsatte Digit-utvalget har Den norske Bokhandlerforening og Den norske Forleggerforening utarbeidet denne rapporten om situasjonen i det digitale bok-Norge og om framtidsutsiktene.

Punktene om rettighetsavklaring, tittelantall og prising er hentet fra notatet «Digitale veier til leserne»¹ utgitt tidligere i år. I dette nye notatet er det også en gjennomgang av hvordan salgsleddene nå har lagt til rette for at de som ønsker å lese norske e-bøker kan gjøre dette på en enkel og god måte. Den norske modellen for digital distribusjon er også beskrevet.

Sammendrag

I løpet av 2011 og 2012 er det gjort betydelig arbeid for å gjøre tjenestene på det digitale bokområdet mer brukervennlige og utvalget av titler bedre. Forlagene har fått på plass avtaler som sikrer forfatterens rettigheter og muligheten til å publisere digitalt på mange vis. Nå kommer nye bøker i stadig større grad parallelt som både papirbok og e-bok, noe som gjør det mulig for bokhandlerne å gi leserne et bedre tilbud. Bokhandlerne har fått, eller vil i løpet av året få på plass sine ulike forretningsmodeller og konkurrere om å levere det beste tilbudet på formidling og nedlasting av e-bøker og lydfiler samt salg av lesebrett.

Den digitale distribusjonsløsningen (DDS) fungerer nå på et effektivt og rasjonelt vis. Forbrukeren har «ettpunktsregistreringsløsninger» hos de fleste

nettbokhandlerne og de har i tillegg adgang til alle sine norske e-bokkjøp i samme nettløsning.

I et lite marked som det norske har det vært avgjørende å bygge opp en fellesløsning som skaper konkurranse i markedet, samtidig som forbrukerens rettigheter blir ivaretatt.

Den norske bokbransjen har ambisjoner om å videreutvikle det digitale tilbudet slik at den norskspråklige litteraturen er lett tilgjengelig også digitalt. Et godt utbygget distribusjonsnett, digitalt og landbasert, vil sørge for at boklesingens sterke posisjon i Norge videreføres.

Den er en hindring for raskere vekst i det digitale bok-Norge at e-bøkene belastes med 25% moms. Vi foreslår i dette notatet en definisjon av en e-bok som skiller den fra digitale tjenester og som bør gjøre det mulig å oppheve moms på e-bøker. Dette etter mønster av hvordan denne saken er løst i Frankrike, hvor e-bøker og papirbøker nå likebehandles avgiftsmessig.

Hvordan handler man e-bøker i Norge?

KJØPSLØSNINGER

Senere i notatet skal vi gi en kort historisk oversikt over utviklingen av de teknologiske løsningene i Norge. Kort sagt har de mange forhandlere av e-bøker løst utfordringene om enkle og kundevennlige løsninger på ulikt vis. Status i dag er at alle har fått gode løsninger på plass eller er i ferd med å innføre dem.

¹ Utgitt 29.3.2012 av Den norske Forleggerforening, finnes på www.forleggerforeningen.no

Hos for eksempel digitalbok.no, er løsningen som er under lansering basert på den samme opplevelsen som man får på Amazon; brett bestilles og kjøpes på nettsidene, og når du får det i posten, slår du det på, og alt er klappet og klart for at du kan handle og lese rett ut av boksen.

Bokkilden, Bokklubben og ARK lanserte nylig en egne e-boklesere som er tilpasset nettbrett og smarttelefoner. E-bokleserne fungerer både på iPhone og andre smarttelefoner og nettbrett som iPad og Androidbrett. Løsningen lar kundene kjøpe og lese e-bøker uten andre passord enn det de allerede har i nettbutikken.

BETALINGSLØSNINGER

Utenlandske nettbutikker lagrer kundens kredittkort, slik at det er tilstrekkelig å legge et produkt i handlekurven uten å verifisere kredittkortet. For å gjøre det så enkelt for kundene som lovverket tillater, har flere bokhandler nå, som for eksempel Bokkilden, Haugen bok og Libris, innført forenklet kredittkortbetaling. Forenklet kredittkortbetaling vil si at kundene kan

registrere kredittkortinformasjonen sin i nettbutikken (fra en pc/mac) og deretter er det tilstrekkelig å taste inn den tre-sifrede CVC-koden når de handler i nettbutikken. (Man er forpliktet til å la kundene verifisere kortet sitt med den tre-sifrede cvc-koden). Dersom dette er gjort er det fullt mulig å handle fra PC, Mac, mobilen eller brett uten kredittkortproblemer.

Hvordan har jeg tilgang til det jeg har kjøpt?

Det unike med den norske løsningen er at kundene står fritt til å velge hvilke nettbutikker de ønsker å bruke. E-bøker kjøpt gjennom nettbutikker tilknyttet den norske løsningen (Bokska) er alle tilgjengelig i kundens bokhylle fra alle plattformer. Ingen norske e-bøker er låst til nettbokhandelens system.

Forbrukeren kan få tilgang til dem direkte eller gjennom egne e-boklesere (såkalte app'er) som flere av nettbutikkene har utviklet. Disse gjør det enkelt å handle e-bøker i den bestemte nettbokhandelen, samtidig som de gir tilgang til e-bøker kunden har kjøpt i andre norske nettbokhandler.

Det er selvsagt også mulig å laste ned e-bøkene til andre lesebrett som er spesialutviklet for lesing av e-bøker. Dette forutsetter at kunden selv administrerer åpningen av krypteringen via sin Adobe Digital Editions-konto.

Hva er tilgjengelig?

Gjennom forhandlinger med rettighetshaverne (primært forfatterne) er de fleste opphavsrettslige spørsmålene i forbindelse med digitalpublisering i Norge i ferd med å bli løst. Dette åpner opp for en svært allsidig digital publisering.

E-BØKER

Ved oppstart april 2011 var det vel 1200 e-boktitler tilgjengelig. I løpet av året ble det produsert vel 500 nye titler. Ved utgangen av mai 2012 er over 2400 titler tilgjengelig som e-bok.

En undersøkelse² blant medlemmene av Den norske Forleggerforening tyder på at ca 75% av titlene som forlagene mener egner seg å publisere som e-bøker i allmenntilgjengelighetsmarkedet vil utgis samtidig med p-boka (den trykte utgaven) i løpet av innværende år. Man tror at dette vil øke til 85% neste år. De fleste av de største forlagene praktiserer samtidig publisering av e- og p-bøker i denne delen av markedet i dag. I tillegg er mange forlag i gang med omfattende digitalisering av tidligere utgivelser.

Svarene i undersøkelsen tyder på at antall e-bøker vil passere 6000 ved utløpet av 2012. Ser vi på planene forlagene har for 2013, tyder de på at det vil bli nærmere 10000 e-bøker tilgjengelig ved utløpet av 2013.

2 Elektronisk spørreundersøkelse gjennomført overfor Den norske Forleggerforenings medlemmer mars 2012. Til sammen svarte 48 forlag.

APPLIKASJONER OG BERIKEDE E-BØKER

Til nå har applikasjonene i hovedsak vært rene adaptasjoner av papirbøker, men dette vil nå i større grad suppleres med mer berikede applikasjoner som er laget kun til digital publisering. Særlig vil dette gjelde bildebøker som tar i bruk mulighetene i ePub3-standarden.

Spesielt på barne- og faktamarkedet er det stor vekst i applikasjonsutviklingen.

DIGITALE LÆREMIDLER

Norske forlag har hatt et bredt digitalt tilbud av læremidler siden 1990, først i form av oppgaver i digitalt format som kunne løses på skjerm. De første fagnettstedene kom i 1998.

Forlagene Aschehoug, Cappelen Damm, Gyldendal og Samlaget gikk sammen om å lage Læremiddelportalen for digitale læringsressurser for grunn- og videregående skole. Portalen³ inneholder informasjon om forlagenes ulike digitale læringsressurser. Til sammen dekker de store deler av behovet for digitale læremidler for grunn- og videregående skole.

Læremiddelforlagene har vært tidlig ute og gjort betydelige investeringer innen digitaltjenesteutvikling. Resultatet er at det er utviklet og produsert mengder av digitale læringsressurser i over 10 år. Det er investert store summer i produksjonssystemer og teknologiske løsninger for publisering, salg og

markedsføring av lisenser. Flere utgivere har robuste systemer/løsninger for eHandel med garantier for oppetid og nødvendige funksjoner for tilgangsstyring og kontakt.

Det er utviklet digitale produkter som delvis er knyttet til eksisterende bokverk men også heldigitale verk som erstatter bokutgivelsene. Heldigitale, pedagogiske «univers» med flere tusen læringselementer er også tilgjengelig nå. Inkludert er også interaktive

undervisningsverktøy med lyd, animasjoner, filmer, lenker etc. som kan vises/brukes på pc, projektor og interaktive tavler.

For videregående skole er ca. 270 web-baserte produkter tilgjengelige, hvorav 60 er til salgs, resten er gratistillegg til bøkene. I grunnskolen er det nesten 130 tilgjengelig, hvorav 17 er til salgs og resten gratis tilgjengelig. I perioden 2009- 2011 har norske forlag investert ca. 90 millioner kroner i utviklingen av digitale læremidler. I dag er det nesten 70 årsverk som arbeider med digital utvikling av læremidler. Norske forlag er også i forhandlinger om salg av rettigheter for flere digitale læringsprodukter

Lagringsløsninger som legger til rette for en plattformuavhengig publisering – herunder lesebrett og mobil (Apple/Android) – er under utvikling. Løpende prosjekter pågår også om koblingen av læringsressurser inn mot læringsplattformene i utdanningssektoren.

DIGITALE TJENESTER I PROFESJONSMARKEDET

Et eksempel er Gyldendal Rettsdata hvor omsetningen av juridiske online databaser var 60 mkr i 2011. Produktene omfatter regelverk, dokumenter, maler, verktøy, tjenester, tidsskrifter og digital juridisk litteratur. Det er sterk vekst i både bruk og omsetning av digitale fagbøker knyttet til det juridiske oppslagsverket.

Cappelen Damm Akademisk har gjennom sin tjeneste Arbeidsrett.no en nettbasert løsning for kommentarutgave til arbeidsmiljøloven og tilgjennsende lover og rettsområder. Universitetsforlagets nettportal, kommentarutgaver.no gjør forlagets juridiske lovkommentarer digitalt tilgjengelig. De samarbeider med Lovdata slik at tekstene er lenket til det aktuelle lovarbeidet.

PPS (Praktiske prosedyrer i sykepleietjenesten) er en heldigital tjeneste med en markedsledende posisjon i Norge. 80 000 helsearbeidere har tilgang til PPS. PPS brukes i dag ved alle høyskoler som utdanner

3 Se www.lmp.no.

sykepleiere, i over halvparten av landets kommuner, ved flere sykehus og institusjoner og er tilgjengelig på de fleste plattformer. PPS har et internasjonalt potensial og Cappelen Damm Akribe har allerede inne i det danske markedet.

Alle disse digitale tjenestene blir kontinuerlig oppdatert.

De digitale bøkene selges i en abonnementsmodell som likner mer på strømning enn på tradisjonelt boksalg. Prisen er sterkt rabattert sammenliknet med prisen på tilsvarende papirbøker.

Digitaliseringer av tidsskrifter har pågått i snart 10 år. idunn.no er Nordens ledende database for fagtidsskrifter. Nesten 600 000 studenter og universitetsansatte har fri tilgang til basen gjennom institusjonsavtaler. Basen publiserer over 40 tidsskrifter digitalt. idunn.no inneholder tidsskrifter som kun publiseres digitalt samt tidsskrifter der en papirversjon publiseres parallelt.

DIGITALE TJENESTER I ALLMENNMARKEDET

Det eksperimenteres med ulike tjenester for å formidle litteratur. Ordflyt er en strømnings- og nedlastingstjeneste for ordbøker. Kortlest er en abonnementsstjeneste som jevnlig utgir nye norske noveller, dikt og andre korte prosaformer som tekst, lyd eller video. Dagens dikt er en gratis abonnementsapplikasjon for lyrikkinteresserte. Det er sannsynlig at flere strømmingstjenester vil bli lansert inneværende år.

Hvordan prises e-bøkene?

I en annen undersøkelse⁴ har Den norske Forleggerforening undersøkt hvordan norske forleggere priser e-bøkene kontra p-bøkene i fastprisperioden. Hensikten med undersøkelsen er å dokumentere hvilket prisnivå norske forlag har valgt

for e-boka etter at den ble introdusert. I utvalget finnes både utgivelser fra 2011 og tidligere.

E-bøker ble lansert i april 2011 slik at alle titler som er med i undersøkelsen er innenfor fastprisperioden. I prissammenlikningen er bare innbundne bøker tatt med og ulike kampanje- og gratistilbud er holdt utenfor. Paperbacks er holdt utenfor siden mange av titlene ennå ikke har kommet som paperback. Undersøkelsen viser at alle e-bøkene er billigere enn p-bøkene. Prisforskjellen er fra vel 30% billigere til over 70% billigere for e-boka (eks moms). I gjennomsnitt er e-boka 44% billigere før moms (24% etter moms)

Vi ser at når forlagene digitaliserer tidligere utgivelser (i undersøkelsen titler fra før 2011), prises disse klart lavere enn papirbøker. Vi vil gjennomføre en prisundersøkelse av dette på et senere tidspunkt når utvalget av tidligere utgivelser er blitt større og vi har fått en del e-bøker som ikke lenger er innenfor fastprisperioden (etter 1.mai i år). Da kan vi også sammenlikne disse prisene med paperbacks.

Et eksempel på hvordan en bestselgende forfatters tidligere utgivelser prises som e-bok er å se på ni av Jo Nesbøs tidligere utgivelser som nå er tilgjengelige. Det er mulig å få dem for kr. 105 pr e-bok (kr. 87.20 + moms).

Hovedpunktene i prisundersøkelsen kan oppsummeres slik:

Norske forlag velger å prise av e-bøkene betydelig lavere enn p-boka. Uten moms på e-bøker ville norske lesere fått e-bøkene i gjennomsnitt 44% billigere enn p-boka. Det er for tidlig å konkludere på de tidligere utgivelsene, men det ser ut som at disse kan få et prisleie som ligger klart under pocketbøkene.

4 200 titler er med i undersøkelsen, disse er tilfeldig utvalgt og består av skjønn- og generell litteratur. Den rabatterte pris på henholdsvis p- og e-bok i nettbokhandelen bokkilden.no er benyttet. Hensikten med undersøkelsen er å dokumentere hvilket prisnivå norske forlag har valgt for e-boka etter at den ble introdusert. E-bøker ble lansert i april 2011 slik at alle disse er innenfor fastprisperioden. E-bokprisen er sammenliknet med prisen på en innbundet bok.

I tillegg er det gjort en undersøkelse⁵ av tilsvarende prisforskjell mellom e- og p-bøker hos Amazon. I forhold til det amerikanske markedet (representert ved Amazon) får leserne større rabatt på norske bøker, selv om e-boka er pålagt moms. Og vesentlig større hadde det ikke vært moms på e-boka. Og – ikke minst – den norske e-bokleser får alltid e-boka billigere enn den innbundne p- boka. Slik er det ikke hos Amazon⁶.

Den norske modellen for digital distribusjon

Norge er et lite bokmarked. Den norske bokbransjen har ikke ønsket å flytte store deler av omsetningen over til globale aktører som Amazon og Apple. Skal vi klare å utvikle, ivareta og formidle et mangfold av god kvalitetslitteratur på norsk, må vi også delta i den digitale konkurransen. Når Amazon, Adobe, Apple, Google og Microsoft konkurrerer, så gjør de det i et verdensmarked. For dem er ikke litteraturpolitikk vesentlig, derfor mener vi at de som er opptatt av den norskspråklige litteraturen bør påvirke utviklingen også innen det digitale feltet.

For den norske bokbransjen har det vært et overordnet mål at det innholdet kunden kjøper, skal være tilgjengelig på tvers av både butikk og plattform. Prinsippet om at det er kunden som skal eie og kontrollere sitt eget innhold, er adskillig mer forbrukervennlig enn de proprietære løsningene til store internasjonale leverandører som Amazon og Apple. Den norske løsningen er i tråd med EUs nye personvernregler for behandling av nettdata, som ble lagt frem i januar 2012. Det nye lovforslaget inneholder blant annet en regel om at alle personer skal kunne ta med seg sine personlige data – fra en leverandør til en annen. Datatilsynet mener dette er

et svært viktig prinsipp som vil skape dynamikk i markedet.

Fordi vi er et lite land har vi tradisjon for å samarbeide om grunnleggende teknologi. Det sikrer at løsningene er åpne for alle forbrukere, og de blir billigere å utvikle. I 2009 gikk derfor femten norske forlag og nettbokhandlere sammen om å lage en felles åpen løsning, det vil si at du kan lese e-bøker på hvilke plattformer (PC, lesebrett, mobiltelefoner etc.) du selv ønsker, i motsetning til Amazons lukkede system.

Den norske modellen med felles standarder i bunn og med mulighet for ulike forretningsmessige modeller på toppen, sikrer både en felles teknologi og god konkurranse. Løsningen kan sammenlignes med det som opprinnelig var Bankenes Betalingsentral. En norsk løsning, eid av bankene sammen, som sikret at alle bankkunder kan bruke alle terminaler og alle minibanker.

Da utviklingen av den norske løsningen startet fantes det ennå ikke noe felles standard for hvordan e-bøker skulle se ut. Bransjen valgte epub, som i

etterkant har vist seg å bli den internasjonale standarden for e-bøker. Forlagene brukte tid på å eksperimentere og få på plass e-bøker i god kvalitet.

Første fase av prosjektet var klart i 2010. Samme år lanserte Apple iPad. For å kunne lese e-bøker på ios plattform, fikk bransjen på plass en egen nettleser, denne fikk arbeidsnavnet Bokskya og var klar i 2011. Dette var en software som gjorde det mulig å lese bøker på iPad og iPhone. Men aller viktigst, denne løsningen sikret at når man kjøper en bok i en norsk nettbokhandel, så legges boken automatisk

5 200 titler er undersøkt hos amazon.com, Titlene er tilfeldig valgt blant bøkene som eksponeres mest. I prissammenlikningen er prisen på innbundet bok (hardcover) benyttet mot prisen på kindle e-bok. Hos Amazon finnes det fleste titlene som paperback også. Hadde disse vært brukt ville selvfølgelig prisforskjellen mellom p- bok og e-bok blitt vesentlig lavere. I Norge er det moms på e-bøker mens p-bøker er momsfrie. Hos Amazon har e- og p-bøker samme avgiftsbehandling. For å kunne sammenlikne den reelle prisforskjellen er derfor tallene for Norge gjort mot e-bokprisen før moms.

6 Undersøkelsen viser at hos Amazon er 25% av titlene dyrere som e-bok. Av de tre/fjerdedelene som er billigere er rabatten i snitt 22%. (Hadde man kjøpt alle de 200 titlene i utvalget som e-bok kontra p-bok ville den gjennomsnittlige prisdifferansen bare vært 12% siden merkostnaden på de 25% av Kindle e-bøkene som er dyrere vil måtte regnes mot de e-bøkene man sparer på). Prisforskjellen varierer fra at du betaler 34% mer for Kindle e-boken enn «hardcover-utgaven» til at e-boka er 73% billigere

ut på en server etter at man har betalt. Den merkes med kundens navn, og kunden kan til evig tid lese denne der via en nettleser eller laste den ned til PC, Mac, mobiltelefon eller lesebrett. Alle bøker man kjøper, uavhengig av hvilke norske nettbokhandler man handler hos, legges i samme folder på denne serveren.

Da løsningen ble lansert i april 2011 var det med lavere brukervennlighet enn det de lukkede systemene til for eksempel Amazon og Apple hadde. Særlig ble selve registreringsprosessen opplevd som tung og lite intuitiv. Grunnen til dette var at i den åpne, norske modellen var det tre lag av leverandører. De utenlandske konkurrentene hadde bare én registrering. I den norske løsningen måtte man først registrere seg som kunde i en butikk (1. lag), deretter hos DDS (Bokskya, 2. lag) og til slutt hos Adobe (3. lag). Dette var en åpenbar svakhet, som bransjen også har vært kraftig kritisert for.

Dette ble ikke gjort bedre av at «Bokskya» ble presentert som et eget produkt, mange kunder trodde at dette var en egen nettbutikk. Bransjen burde også ha markedsført de første løsningene som betaversjoner som man med kundens hjelp ville videreutvikle.

Den norske løsningens brukersvakheter var åpenbare. Derfor fortsatte utviklingsarbeidet. Koblingen mellom registrering av 1. og 2. lag, var det første som kom på plass. Deretter ble separatregistrering i Adobe fjernet ved å innføre Adobes vendorID, hvor butikk og distributør godkjenner kundens hardware direkte mot Adobe.

Nå kan de norske nettbutikkene tilby en «ett-punktsregistrering», på samme måte som de internasjonale leverandørene, uten ulempen med at man bare kan handle og leve i ett handelsunivers.

Flere av nettbokhandlerne har utviklet e-boklesere som en web-app som gir kundene enkel tilgang på bøkene fra sin egen e-bokhylle. Filene leveres

fremdeles via Bokskyas tekniske system, men kundene slipper å forholde seg til dette. Kundene er forhåndselestret av butikken slik at de kan gå

direkte til e-bokleseren og finne e-bøkene sine der umiddelbart etter kjøp.

Det er åpent for alle forlag å distribuere e-bøkene sine gjennom den digitale distribusjonsentralen (DDS). I første omgang har det kun vært eierne som tok risiko på et tidlig tidspunkt og investerte penger i distribusjonsentralen som har fått selge e-bøker gjennom løsningen. Nå er det bestemt at alle forhandlere skal kunne kjøpe tilgang til denne løsningen i løpet av året.

Dermed vil den norske modellen ha nådd en viktig milepæl:

- En teknologisk løsning som er brukervennlig, og som gir tilgang til alle dine norske e-bøker uansett hvor du har kjøpt dem og kan nås fra ulike plattformer.
- 52 forlag har tatt i bruk den digitale distribusjonsløsningen (DDS). 10 forhandlere bruker den i dag.
- Det er bygget en dynamisk modell som skaper konkurranse i markedet, samtidig som forbrukerens rettigheter blir ivaretatt.
- I tillegg kan norske forleggere ta i bruk distributører som Apple og Amazon. Digitalbok er også en alternativ distribusjonskanal til DDS.

Utviklingen i andre land

Rapporten til Kulturdepartementet "Utredning av litteraturpolitiske virkemidler i Europa" av professorene Rønning og Slaatta, korrigerer en misforståelse om at norsk bokbransje ligger bakpå i den digitale utviklingen. Den prosentvise omsetningen av e-bøker i Europa er foreløpig lav, dette gjelder generelt, ikke bare i Norge. Samarbeid er en måte å realisere gode e-bokløsninger på i små markeder og ulike samarbeid, allianser og partnerskap preger det europeiske e-bokmarkedet per i dag. Rapporten konkluderer med at hvorvidt det er fastpris eller friprissystem, ikke synes å innvirke på bransjens mulighet for å være innovativ.

Det engelskspråklige markedet for e-bøker ble først dominert av Amazon. Deres løsning var å

utvikle et lese Brett som bare kunne benyttes for å handle e- bøker hos dem. På det vis ble kundene låst inne til Amazon som eneleverandør. De valgte å prise e-bøkene 2-3 dollar under innkjøpspris. Konsekvensen var at de raskt fikk en stor kundemasse som bare kunne bruke Amazon som e-bokleverandør, tapsprissettingen holdt andre mulige konkurrenter ute av markedet, og deres raske vekst førte til at konkurrenter på papirbøkene, landbasert bokhandel, raskere ble utkonkurrert.

Med Apples inntreden i e-bokmarkedet ble «agent-prisingen» på e-bøker introdusert. Apple ville ha en prosentuell del av bokas utsalgspris men overløt til forlaget å bestemme prisen selv. I realiteten et fastprissystem for e-bøkene. Amazon så seg nødt til å innføre samme modell. Noe som førte til at e-bøkene fant et realistisk prisnivå siden forleggerne bestemte en pris som ga nødvendig inntjening.

I april 2012 grep det amerikanske justisdepartementet inn og ville forby forlagene å bruke agent-modellen. Det fikk lederen av den amerikanske forfatterforening, Scott Turow til å publisere følgende:

The proposed settlement is a shocking trip through the looking-glass. By allowing Amazon to resume selling most titles at a loss, the Department of Justice will basically prevent traditional bookstores from trying to enter the e-book market, at the same time it drives trade out of those stores and into the proprietary world of the Kindle.

Turow skriver videre:

Today's low Kindle book prices will last only as long as it takes Amazon to re-establish its monopoly. It is hard to believe that the Justice Department has somehow persuaded itself that this solution fosters competition or is good for readers in the long run.⁷

Noen amerikanske forleggere har valgt å forhandle frem en løsning med justisdepartementet mens andre, som Macmillan, foretrakk en rettssak om spørsmålet, for å kjempe for agentmodellen som etter deres skjønn er den eneste måten å oppnå et åpent og konkurransedyktig marked i framtiden⁸.

Hva er hindringene i den digitale utviklingen?

STORE INVESTERINGSKOSTNADER OG HØY RISIKO

De amerikanske teknologiselskapene Amazon, Apple og Google setter agendaen for den digitale utviklingen og styrer lesernes forventinger til e- bokløsningene. De er globale aktører og tilbyr i dag hundretusenvis av engelske e-bøker. Amazons innledende aggressive prispolitikk har skapt en forventning om urealistisk lave priser på e-bøker.

Investeringskostnadene er like store om du befinner deg i et lite eller stort marked. For globale aktører med hele verden som marked er det mulig å ta større risiko enn en bokbransje i et lite land som Norge.

Investeringer knyttet til digitalisering og nye forretningsmodeller er svært kostnads- og tidkrevende, den krever stor teknologisk kompetanse og langsiktige investeringer. Lønnsomheten i nærmeste framtid vil komme fra papir mens man må bruke midler til å investere i det digitale – samtidig som er det usikkerhet knyttet til hvor store inntekter dette vil gi. Denne ”spagatøvelsen” vil vare i flere år. Dette er med på å forklare at bokbransjen bruker tid på å iverksette og videreutvikle nye forretningsmodeller i takt med at markedet modnes.

7 <http://www.authorsguild.org/advocacy/articles/scott-turow-on-justice-departments-proposed.html>, 12,4,2012

8 April 11, 2012. John Sargent, CEO of Macmillan: "... But the terms the DOJ demanded were too onerous. After careful consideration, we came to the conclusion that the terms could have allowed Amazon to recover the monopoly position it had been building before our switch to the agency model. We also felt the settlement the DOJ wanted to impose would have a very negative and long term impact on those who sell books for a living, from the largest chain stores to the smallest independents.

When Macmillan changed to the agency model we did so knowing we would make less money on our e book business. We made the change to support an open and competitive market for the future, and it worked. We still believe in that future and we still believe the agency model is the only way to get there."

Vi tror at den digitale utviklingen i bokbransjen nå har kommet til det stadium hvor økt etterspørsel og økt tilbud vil vise en god veksttakt.

Bransjen står samlet om at Norge trenger en boklov som bygger på dagens bokavtale. Vi mener det er avgjørende at vi lovfester de grunnleggende elementene i dagens bokavtale, med fastpris på bøker i en viss tid, og som sikrer lik distribusjon av ny norsk litteratur til samme tid over hele landet. Det er innholdet som skal produseres og tilgjengeliggjøres i stort mangfold, derfor bør en boklov gjelde alle formater, også digitale bøker.

Hva mer kan gjøres?

Regjeringen er opptatt av å avdekke hindringer for internettvekst blant annet gjennom arbeidet til det såkalte digitutvalget. Det er på tre områder det offentlige kan bidra til forlagenes digitalisering av bok-Norge.

ENDA LAVERE PRIS PÅ E-BØKER

At e-bøkene er momsbelagt innebærer at 20 prosentpoeng av den rabatten forleggerne har vært villig til å gi e-boka sammenliknet med p-boka blir borte. Som det framgår av prisundersøkelsen kunne e-boka i snitt vært over 40% billigere enn papirboka.

Som «Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler» oppsummerer: «At 0-satsen i merverdiavgiftssystemet bare gjelder papirbøker og ikke e-bøker gir isolert sett en konkurranseulempet for digitaliserte produkter»⁹.

Men i Europa arbeides det for endring, slik rapporten «Til bokas pris» beskriver. I Frankrike har man allerede bestemt seg for å likebehandle papir- og e-bøker.

I dag er situasjonen i Europa slik at trykte bøker og digitale bøker behandles ulikt, både hva angår viktige litteraturpolitiske virkemidler som fastpris og fritak/reduksjon av merverdiavgift. Imidlertid har franske myndigheter gått i bresjen for likebehandling gjennom utvidelse av Langs lov til e-bøker og vedtak i det franske parlamentet om redusert merverdiavgiftssats for digital publisering. I Spania er det også vedtatt i lovs form at fastprisen skal gjelde e-bøker, men dette er ennå ikke implementert¹⁰.

I Norge bør vi kunne følge den franske løsningen for å gjøre e-bøkene også momsfrie. Dette kan gjøres ved å benytte samme definisjon som i Frankrike av hva som er en e-bok og ikke en digital tjeneste:

Denne loven kommer til anvendelse på en elektronisk bok når den er et åndsverk skapt av en eller flere forfattere, og er kommersialisert i elektronisk form samtidig som den gis ut i trykt form, eller at den, gjennom sitt innhold eller sin sammensetning, egner seg til å trykkes uten inkludering av de tilleggselementene som er særegne for den elektroniske utgaven. Elementene som bestemmer hvilke bøker som omfattes av denne loven skal presiseres i en forskrift.¹¹

Så bør digitale tjenester som har sitt utspring i forlagsprodusert tekst ha en lavmoms.

EN MER OMFATTENDE TILGJENGELIGHET AV TIDLIGERE UTGIVELSER

Kulturpolitisk er det ønskelig å gjøre større deler av tidligere bokutgivelser tilgjengelig for publikum som e-bøker de kan kjøpe. De fleste forlagene har utarbeidet planer for å få de kulturhistoriske titlene digitalisert. Etter at man har vunnet noe mer erfaring er det naturlig å gjøre en vurdering av om det vil være nødvendig å innføre økonomiske støtteordninger for digitalisering av visse typer tidligere utgivelser.

⁹ Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler», osloeconomics s.7

¹⁰ Utredningen «Til bokas pris», s.26

¹¹ Gaymard 2011, s. 99

FLERE DIGITALE LÆREMIDLER

For digitale læremidler gjelder det at disse er svært kostnadsintensive og krever stor teknologisk kompetanse og langsiktige investeringer. Dermed er man helt avhengig av at det er betalingsvilje i skoleverket. NDLAs læremidler er finansiert med statlige midler som kanaliseres gjennom overføringer til fylkene. Det ville vært mer stimulerende for den digitale utviklingen om skolene kunne disponere disse midlene selv.

Gjennom Lærebokutvalget gis det offentlige støtte til utvikling av læremidler for høyskolene. Men denne støtten er meget begrenset. Dersom norsk språk fortsatt skal være det sentrale språket innen begynnerstudiene på universitet og høyskole, haster det å komme i gang med utviklingen av digitale læremidler. Det har i lang tid blitt påpekt at i vårt begrensede marked kan dette bare skje gjennom en kraftig økning av det offentlige tilskuddet.